

ПОСТУПАК И ТЕХНИКА ИЗРАДЕ СУДСКИХ ОДЛУКА

-Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Сл. лист СЦГ – Међународни уговори бр. 9/2003, 5/2005, 7/2005 – испр. и Сл. гласник РС - Међународни уговори бр. 12/2010 и 10/2015)

-Устав Републике Србије (Сл. гласник РС бр. 98/2006 и 115/2021)

-Закон о судијама (Сл. гласник РС бр. 10/2023)

- Закон о парничном поступку (Сл. гласник РС бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 – др.закон)

Право на образложену судску одлуку, иако изричито није садржано у Конвенцији (као ни право на приступ судовима), представља део права на правично суђење, које гарантује чл.6 ст. 1 Конвенције.

Ово право развијено је кроз обимну праксу Европског суда за људска права.

Односи се и на пресуде и на решења.

(Пресуда ЕСЉП Анђелковић против Србије, представка бр.1401/08 од 9.04.2013. године)

- Уставни суд Републике Србије, поступајући по уставним жалбама, цени да ли је повређено право на образложену судску одлуку, сматрајући га делом права на правично суђење гарантованог одредбом чл. 32 Устава РС.
- Уставни суд се позива на праксу Европског суда за људска права сходно одредби чл. 18 Устава РС који у ст. 2 предвиђа да се јемче, и као таква непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима, а у ст. 3 прописује да одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.

Примери:

- Одлука Уставног суда Уж. 11420/2017 од 19.5.2022. године - повреда права на правично суђење у поступку по ревизији због пропуста суда да оцени ревизијски разлог;
- Одлука Уставног суда Уж 5421/2016 од 8.11.2018. године - повреда права на правично суђење због недовљно образложене промена правног става;
- Одлука Уставног суда Уж, 4170/2010 од 25.4.2013. године - повреда права на правично суђење због неуверљивог образложења за одбијање предлога за враћање у пређашње стање;
- Одлука Уставног суда Уж 4167/2016 од 25.1.2018. године - повреда права на правично суђење због непотпуног образложења другостепене одлуке;
- Одлука Уставног суда Уж бр 3020/2011 од 5. об. 2014. године – нема повреде права на правично суђење јер је дато јасно и потпуно образложење

Закон о судијама (Сл. Гласник РС 10/23) у чл. 22 ст. 2 прописује да судија није дужан да било коме, па ни другим судијама и председнику суда, објашњава своја правна схватања, утврђено чињенично стање и промену права, *изузев у образложењу одлуке* или кад то закон посебно налаже.

Образложење одлуке мора да нам омогући оцену како законитости спроведеног поступка тако и материјалноправног закључка суда. Оно треба да укаже:

- да је суд био непристрасан
- да је поступак био законит јер су поштована процесна права странака и да је био правичан јер је омогућена једнака правна заштита
- да је суд извео све потребне доказе на околност спорних релевантних чињеница
- да је из изведених доказа извео логичан закључак о чињеничном стању
- да је извео правилну материјалноправну квалификацију односно правилно применио материјално право.

Само добро образложена одлука омогућава суштинску реализацију права на правни лек јер:

- пружа разлоге прихватљивости и у вези са тим утиче на опредељење странке да ли ће се правним леком користити
- анализом образложења странка може квалитетно изнети своју аргументацију односно побијати је дозвољеним правним леком
- омогућава квалитетну контролу кроз жалбени / ревизиони поступак.

Квалитетно образложена одлука:

-чува поверење странака у суд

-омогућава транспарентност поступка

-омогућава јавности да цени поступање судова

-омогућава стручној јавности да разматра поступање судова, потребу за уједначавањем судске праксе, потребу за измену прописа

-омогућава квалитетно уобличавање судске праксе.

Обим и садржина права на образложену судску одлуку одређени су националним законодавством, праксом ЕСЉП и праксом домаћих судова.

Оно зависи од врсте спора, природе одлуке и околности сваког конкретног случаја.

Одредба чл. 355 Закона о парничном поступку прописује шта садржи писано израђена пресуда.

Одредба чл. 477 ст. 3 Закона о парничном поступку прописује шта садржи писано израђена пресуда донета у спору мале вредности.

Одредба чл. 365 Закона о парничном поступку одређује када решење мора бити образложено и шта оно садржи с тим да предвиђа да се на решења примењује и одредба чл. 355 Закона.

Расправно начело (чл. 7 ЗПП)

Основно начело парничног поступка које се односи на прикупљање процесне грађе од које формирамо чињеничну подлогу одлуке.

Истражно начело је задржано у циљу поштовања когентних норми јер је суд овлашћен да утврди и чињенице које странке нису изнеле и изведе доказе које нису предложили ако из резултата расправљања и доказивања произилази да располажу захтевима којима не могу располагати. (чл. 7 ст. 3 у вези чл. 3 ст. 3 ЗПП)

Расправно начело:

- *редукује улогу суда у погледу прикупљања чињеничног материјала*
- странке су дужне да изнесу релевантне чињенице на којима заснивају свој захтев односно своје тврдње
- странке су дужне да предложе доказе којима се утврђују релевантне чињенице
- суд је везан за доказне предлоге странака и одлучује које ће доказе извести
- суд утврђује и разматра само чињенице које су странке изнеле и изводи доказе које су странке предложиле, ако законом није дручије одређено (чл.7 ст. 2)
- *суд треба да одлучи о свим доказним предлозима странака (чл. 308 ст.3 и 5)*
- Не доказују се неспорне – неоспорене чињенице, општепознате чињенице, законске претпоставке.

Улога суда у расветљавању чињеничног стања (чл. 313 ЗПП)

Суд ће постављањем питања да се стара да се у току расправе пружи потребна објашњења, да би се утврдиле чињенице од којих зависи одлука суда о основаности захтева (чл. 7 ст. 2 ЗПП).

- Парничне странке своје тврдње и доказе могу износити како у поднесцима (припремним) тако и у речи на рочишту.
- Странке су дужне да процесни материјал изнесу најкасније на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу ако се припремно рочиште не одржава (у споровима мале вредности – чл. 472 ст.3 ЗПП, кад по пријему одговора на тужбу суд утврди да међу странкама нема спорних чињеница односно ако је спор једноставан, хитан чл. 302 ЗПП)

Концентрација поступка

- Нове чињенице и доказе странке могу износити у поднесцима и на каснијим рочиштима ако *учине вероватним* да без своје кривице нису могле да их изнесу и предложе раније па чињенице и доказе коју су изнети супротно наведеном суд не узима у обзир (чл. 314 ст.1).
- Чињење вероватним је нижи степен сигурности тврдње што значи да странке *не треба да доказују* одсуство своје кривице.
- Преклузија у изношењу процесног материјала не односи се на нове парничне радње каква је противтужба (конексна, компензациона, прејудицијелна).
- На новој главној расправи која се одржава накод укидања одлуке, странке могу да износе нове чињенице и предлажу нове доказе ако *учине вероватним* да без своје кривице нису могле да их изнесу и предложе раније.

Доказивање

- Доказивање обухвата само оне чињенице које су странке изнеле пред суд (чл. 7 ст.2 ЗПП)
- Предмет доказивања могу и треба да буду само спорне правно релевантне чињенице које су битне за доношење одлуке.
- Правило о терету доказивања примењује се супсидијарно, онда када суд на основу изведених доказа и након њихове оцене (појединачно и скупа), не може са сигурношћу да закључи о постојању релевантне чињенице.
- **Суд не може да примени правило о терету доказивања ако је странка благовремено понудила доказе а суд решењем одбио да их изведе или о истим уопште није одлучио.**

Поједина доказна средства исправе – едициона дужност

- Странка је дужна да сама поднесе исправу на коју се позива као доказ.
- Ако се исправа налази код другог државног органа/носиоца јавних овлашћења а странка не може да је прибави, то ће учинити суд на предлог странке или по службеној дужности.

Странка се позива на исправу и тврди да се налази код друге стране

- Суд ће да позове другу страну да поднесе исправу у одређеном року.
- Друга страна не може да ускрати исправу ако се сама на њу позвала, ако је исту по закону дужна да преда/покаже или ако се исправа сматра заједничком.
- Ако странка која је позвана на поднесе исправу пориче да се исправа налази код ње суд на наведену околност *може изводити доказ*.
- Суд по свом уверењу цени од каквог је значаја то што странка неће да поступи по решењу којим јој се налаже да преда исправу или противно уверењу суда спори да је у поседу исте.

Странка се позива на исправу и тврди да се налази код трећег

- Суд може да нареди трећем да достави исправу само ако је то лице по закону дужно да је покаже или је се она сматра заједничком за то лице и странку која се на њу позива.
- Ако треће лице оспорава своју дужност да поднесе исправу суд ће решењем да одлучи да ли је оно дужно да је поднесе.
- Ако треће лице не признаје да се исправа налази код њега суд може на наведене околности да изводи доказе.
- Правноснажно решење о дужности трећег лица да поднесе исправу може да се извршни у складу са одредбама ЗИО.

изрека

- не садржи одлуку о приговорима о којима се одлучује изреком (приговор пресуђене ствари, стварној надлежности, листипенденције, компензационом приговору..)
- изрека пресуде садржи одлуку којом се управља поступком (о преиначењу тужбе..)
- изреком се посебним ставом констатује само да се тужбени захтев усваја или делимично усваја (без навођења захтева) затим новом одлуком у наредном ставу обавезује тужени на давање или чињење односно нечињење

Образложење

- образложење је изузетно опширно и обилује небитним чињеницама
- образложење садржи детаљан хронолошки приказ стања у списима и навођење садржине сваког образложеног поднеска
- дословно се преписују или копирају делови поднесака
- дословно се преписују или копирају налази судских вештака па и табеле
- дословно се копирају записници са исказима саслушаних лица
- не дају се разлози или о оцени сваког доказа посебно или о резултатима доказног поступка као целине

- не дају се суштински разлози о одбијању предложених доказа уз паушално образложење (да се у привредним споровима одлучује на основу писаних доказа, да нису “адекватни”)
- копирају се делови образложења судских одлука донетих у поступкцима са истим предметом спора или истом парничном странком без обзира на другачију процесну грађу,
- копирају се објављене сентенце без претходне подробне анализе да ли је у питању истоврсни спор и какво је чињенично стање,
- позива се на усвојена правна схватања без да је оцењено да ли има места њиховој примени с обзиром на чињенично стање у конкретној ствари

Последице наведеног:

- изостанак одлуке о процесном приговору
- изостанак приказа поступка одлучивања
- изостанак суштинског тј. супстанцијалног образложења јер је оно замаскирано хронолошки преписаним поднесцима, налазима вештака и записницима о саслушаним лицима
- изостанак разлога о оцени како сваког доказа посебно тако и целокупног доказног поступка
- изостанак разлога о најважнијим приговорима
- правни закључак није у складу са стањем у спису јер није изведен већ је преписана сентенца или део образложења друге одлуке,

Закључак:

Било која од наведених последица одлуку чини неразумљивом.

Таква одлука:

- **не испуњава стандарде права на правично суђење,**
- **не пружа разлоге прихватљивости,**
- **онемогућава квалитетну контролу другостепеног односно ревизионог суда када се ради о другостепеним одлукама,**
- **продужва трајање поступка и утиче на повреду права на суђење у разумном року,**
- **онемогућава допринос уједначавању судске праксе**
- **доводи у питање поверење у суд.**

члан 355 ЗПП

- Изрека одлуке садржи одлуку суда о усвајању или одбијању захтева који се тичу главне ствари и споредних тражења и одлуку о постојању или непостојању потраживања истакнутог ради пребијања.
- Образложење одлуке садржи: захтеве странака и њихове наводе о чињеницама на којима се ти захтеви заснивају, доказе, чињенично стање које је утврдио, као и прописе на којима је суд засновао пресуду, ако законом није другачије прописано.
- У спору мале вредности образложење садржи утврђено чињенично стање, навођење доказа на основу којих је оно утврђено и прописе на којима је суд засновао пресуду.

- У образложењу пресуде због пропуштања, пресуде на основу одрицања, пресуде на основу признања, пресуде због изостанка и пресуде донете на основу чл. 291 ст. 2 ЗППа (донете у току припреме главне расправе када се утврди да чињенице нису спорне) суд само наводи разлоге који оправдавају доношење таквих пресуда.

- Изрека је одлука о тужбеном захтеву- њена формулација мора бити таква да не оставља сумњу односно нејасноћу у погледу оног што тужени треба да учини, не учини или трпи.
- Треба прибегавати примени законских термина.
- Како суд одлучује о тужбеном захтеву у изреци се не наводи “преиначени”, “прецизирани” “смањени”.
- Код тужбених захтева који су лоше или преобимно формулисани суд га изреком може формулисати тако да буде јасан, концизан и у складу за тражењем странке.
- Ако се захтев делимично усваја одлука мора да садржи јасно одређење дела у ком се усваја односно одбија (неправилно је навести “у преосталом делу”..)

- Ствари које се досуђују не треба идентификовати позивом на тужбу односно њихово означавање у тужби.
- Индивидуално одређене ствари треба означити на начин на који се иначе то чини (бр. мотора и шасије, бр. кат. пар и Лн..)
- Код генеричких и ствари по роду треба навести њихове специфичне карактеристике ако постоје.
- Мора се одредити рок за испуњење чинидбе и навести да тече од дана пријема преписа одлуке странци.

- У случају примарног и евентуалног захтева уколико се усвоји примарни не приступа се одлучивању о евентуалном захтеву.
- Уколико се одбије примарни захтев, приступа се одлучивању о евентуалном па ако се он усвоји не приступа се следећем евентуалном.
- Разликовати тужбени захтев усмерен на испуњење алтернативне обавезе од *facultas alternativa*.
- У случају да је захтев постављен тако да није јасно да ли се ради о примарном и евентуалном или алтернативном захтеву, суд прво такву процесну недоумицу мора разрешити применом правила процесног права.

Образложење дакле:

- приказује процес доношења одлуке и треба да садржи:
- податке о неспорним чињеницама
- јасно навођење спорних, релевантних а утврђених чињеница и доказе из којих су оне утврђене
- закључак о утврђеном чињеничном стању као целини односно оцену скупа чињеница- чињенични закључак као објективно судијско уверење
- разлоге о томе зашто неки предложени докази нису прихваћени
- разлоге о примени правила о терету доказивања ако је о постојању чињенице закључио применом истог
- тумачење релевантних правних норми под које подводи утврђено чињенично стање

Разлози одлуке морају бити *сагласни*

- са изреком

-са приложеним исправама и записницима о изведеним доказима (искази саслушаних лица, увиђај),

-међусобно.

Образложење мора бити *потпуно* што значи да мора садржати разлоге о свим истакнутим процесним приговорима, о свим релевантним чињеницама, о свим материјалноправним приговорима и о примењеној одредби материјалног права. Потребно је дати тумачење код недовољно прецизних норми и правних стандарда.

Дати разлози морају бити *јасни* што значи да не остављају простор за различита тумачења.

(видети чл. 374 ст. 2 тач. 12 ЗПП)

Одлука мора садржати јасне и потпуне разлоге о трошковима поступка.

На крају сваке одлуке је и поука о правном леку.